

Lars Calmfors

Stockholms universitet

Professor emeritus i internationell ekonomi

E-post: lars.calmfors@iies.su.se

Sju inslag som karakteriserade valet och vad de kan betyda för framtiden

När valet är över finns skäl att reflektera över vad som utmärkte det och vad det kan betyda för framtiden. Jag ska fokusera på sju inslag som jag tycker är särskilt viktiga. De berör både den ekonomiska politiken och bredare politiska aspekter.

1. Hushållens ekonomi hänger ihop med både konjunktur- och sysselsättningspolitik men tillmättes ett större intresse i sig än vanligtvis. Regeringens budget för 2026 innehöll stora skattesänkningar för hushållen, främst halverad matmoms och sänkt skatt på arbete, pension samt sjuk- och aktivitetsersättning. Sedan tillkom under året sänkta drivmedelsskatter, elprisstöd och stöd till halverat pris för månadskort i kollektivtrafiken. I valrörelsen ställde alla partier ut vidlyftiga vallöften om mer pengar i plånböckerna, ofta med oklar finansiering.

Väljarna kan ha associerat särskilt Moderaterna med förbättringar av hushållens ekonomi, eftersom de såväl innehade finansministerposten som formulerade generösa vallöften. En tolkning av valresultatet är att detta betalade sig för Moderaterna samt att Sverigedemokraterna och Socialdemokraterna backade därför att de inte fokuserade lika tydligt på plånboksfrågorna. Dessa erfarenheter riskerar att förstärka tendenser-na till "valfläskpolitik" i framtiden.

2. Långsiktiga frågor ägnades litet intresse i valrörelsen. Det diskuterades inte hur de ökade försvarsutgifterna, som nu lånefinansieras, ska finansieras på sikt. Även om Moderaterna satte upp ett mål om att Sverige om tio år ska ha högst BNP per capita i EU och Socialdemokraterna ville ha en tillväxtpakt, figurerade frågan om hur vi ska uppnå god långsiktig tillväxt nästan inte alls i valdebatten. Detta indikerar en stor risk för att den ekonomiska politiken framöver ska domineras av kort- snarare än långsiktiga överväganden.

3. Valrörelsen visade emellertid på klara ideologiska skillnader mellan å ena sidan V, MP samt S och å andra sidan de övriga partierna i synen på de offentliga utgifterna och skatterna. De förra partierna argumenterade för mer pengar till både välfärd och transfereringar till hushållen, vilket skulle finansieras med höjda skatter. Såväl Tidöpartierna som Centern ville i stället sänka skatterna och de offentliga utgifterna. De fördelningspolitiska skillnaderna var också tydliga med förslag om skattehöjningar för höginkomsttagare (och mycket förmögna) från partierna till vänster, medan åtminstone M och L ville sänka skatterna för dessa. Valdebattens fokus på dessa frågor kan tolkas som att de klassiska ekonomiska skillnaderna mellan vänster och höger har blivit viktigare igen. Det kan bero på att frågorna om migration, integration och kriminalitet inte längre ses som lika akuta av väljarna.

4. Ett annat utmärkande inslag i valrörelsen var det stora antalet valdebatter, oftast med deltagande av partiledarna, och partiledarutfrågningar i olika media. Det har varit evenemang nästan varje dag. Samtidigt har varje ny debatt inte tillfört särskilt mycket när det gäller att bedöma effekterna

av partiernas olika förslag. Med ekonomjargong har marginalnyttan varit låg eller för att travestera en tidigare amerikansk vicepresident: if you've seen one, you've seen them all. Debatternas uppläggning har ofta speglat en alltmer utsuddad gräns mellan underhållning och politik. Det bådär knappast gott för väljarnas möjligheter att göra rationella val baserade på partiernas sakpolitik.

5. De röda linjer som flera partier ställde upp om vem som kan samarbeta med vem och angående regeringsmedverkan är förvånande. Sådana kan ha en viktig signaleffekt för att locka väljare. Men de röda linjerna gör det svårt att kompromissa efter valet och försvårar därmed regeringsbildningen. Det är som partierna ännu inte riktigt anpassat sig till dagens splittrade partilandskap. Det centrala borde inte vara med vem och i vilka former man gör upp utan vilket genomslag man kan få för den egna politiken.

6. Det mest spektakulära inslaget i valet var Liberalernas uppgång i valrörelsens slutskede från ett opinionsstöd på runt två procent till ett valresultat över fem procent, klart över fyraprocentsspärren. Det berodde på en oblyg satsning på stödöster från övriga Tidöpartier, främst Moderaterna. Riksdagsspärren fungerade därigenom som en katapult för Liberalerna – "kumpan fyra procent" i stället för det tidigare Vänsterpartiet Kommunisternas "kamrat fyra procent" – som ger dem större representation än som motsvarar deras egen attraktionskraft. Men riksdagsrepresentation som till stor del bygger på stödöster kan vara problematisk för partiet om det vill driva egna frågor. Det har då inte fått väljarnas mandat till det. Problemet hade blivit särskilt stort om Tidöpartierna vunnit.

7. Ett annat uppseendeväckande inslag i valet var att det tidigare stora opinionsgapet mellan oppositionspartierna och Tidöpartierna nästan slöts i valrörelsens slutskede med resultatet att mandatfördelningen mellan de två sidorna blev mycket jämn. Det speglar förmodligen att många väljare bestämmer sig sent. Det skulle kunna bero på att de vill skaffa sig så mycket information som möjligt för att kunna göra rationella val. Men värre för demokratins funktion är om det i stället beror på att många har otillräcklig grundkunskap om partiernas politik.

Mina punkter ger anledning till viss oro för hur väl svensk demokrati fungerar. Inslagen av kortsiktighet i den ekonomiska politiken inför valet och i partiernas vallöften har ökat. Valdebatterna är för inriktade på underhållning och ger för lite information om effekterna av partiernas ekonomiska förslag. Röda linjer försvårar regeringsbildningen. Partierna har dock varit föredömligt tydliga med de ideologiska skillnaderna i fråga om skatter och offentliga utgifter.